

การพัฒนารูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

Developing a Model and Network of Lifelong Learning Management for Seniors' Schools

พระครูพิสุทธิปัญญาวิวัฒน์¹ พระครูวศินวรกิจ² พระครูพิจิตรวรเวท³ วิจิต ไชยชนะ⁴
และนพวรรณ ไชยชนะ⁵

PhrakhruPhisutthipanyapiwat, Phrakhruwasinwarakit, Phrakhraphichitworawet,
Wichit Chaichana and Noppawan Chaichana

Received: January 14, 2021

Revised: March 2, 2021

Accepted: March 10, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.2

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ และ 3) เสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี โดยการแจกแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น .895 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกนสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน จากประชากรที่เป็นนักเรียนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเครือข่ายพื้นที่การขับเคลื่อนงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) วิทยาลัยผู้สูงอายุ ปีงบประมาณ 2561 และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน และสนทนากลุ่มเชิงวิพากษ์กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินรูปแบบ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบประเมินและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ 3 กลุ่มวิชาคือวิชาชีวิต กลุ่มวิชาชีพและกลุ่มวิชาการ 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่า โครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ:วิทยาลัยผู้สูงอายุ กิจกรรมภายในโรงเรียนให้ความรู้ด้านนันทนาการ ฝึกอาชีพ ถ่ายทอดภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม สมุนไพร ภายนอกโรงเรียนร่วมกิจกรรมทางศาสนาประเพณี อาสาสมัคร เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุ โดยมีคณะกรรมการดำเนินงาน 5ก ตาม

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phichit Buddhist College.

Corresponding author, e-mail: noppawan.chai@mcu.ac.th, Tel. 085-0535680

หลักสูตรวิทยาลัยผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร ความจำเป็นในการดูแลผู้สูงอายุในสังคมไทย การสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ การมีบทบาทต่อกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ การจัดการความเครียดและอารมณ์ ความมั่นคงแห่งชีวิตและสวัสดิการของผู้สูงอายุ เศรษฐกิจชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ 3) การเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ อบจ.พิจิตร ได้อนุมัติให้จัดทำโครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมผ่านวิทยาลัยผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร เป็นกระบวนการที่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันผ่านหน่วยงานของจังหวัดพิจิตร

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต, เครือข่ายการจัดการเรียนรู้, โรงเรียนผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study lifelong learning 2) to develop a lifelong learning management and 3) to strengthen the learning exchange network of Seniors' Schools. This study was a mixed methods research between quantitative and qualitative research. For quantitative researchby, a questionnaire was distributed with a confidence value of .895 to a sample of 240 people. The sample size was determined from the Krachy and Morgan ready-made tables using a multistage sampling from the population of elderly students aged 60 years and over, the area network to drive the work of the Center for Quality of Life Development and occupational promotion for the Elderly (GPO), seniors' college for the fiscal year 2018. For qualitative research, in-depth interviews were used with 11 key informants and a critical group discussion with 9 experts to assess the model. The research instruments were questionnaires, assessment forms and semi-structured in-depth interviews. The statistics used to analyze the data were percentage, mean, standard deviation. The results of the research showed that 1) lifelong learning behaviors of the elderly in 3 subject groups were life subjects, professional and academic groups; 2) the lifelong learning management model of seniors' Schools was found that Elderly Potential Promotion Project in seniors' Schools and seniors' college: activities within the schools to provide knowledge on recreation, vocational training, wisdom transmission, arts and culture and herbs, and outside the school e.g. participation in religious activities, traditions, volunteers and visit the elderly. There was a committee to operate 5A (5n) according to the curriculum of the College of Seniors in Phichit Province. They were : need for elderly care in Thai society, health promotion of the elderly, role in social activities of the elderly, managing stress and emotions, security of life and welfare of the elderly, community economy for the elderly; and 3) on the side of strengthening

the learning exchange network of the seniors' Schools, Phichit Provincial Administrative Organization had approved the elderly's potential promotion project and organized activities through the College of the Elderly, Phichit Province. It was a process resulting from the integration through Phichit Province agencies.

Keywords: Lifelong Learning Management Model, Learning Management Network, Seniors' Schools

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประชากรของประเทศ การพัฒนาศักยภาพของคนซึ่งพึงปรารถนาจะต้องทำให้ทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ จึงจะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบคลุมทุกกลุ่มอายุ ยังมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ 2546 กฎหมายผู้สูงอายุ และปณิธานผู้สูงอายุต่างก็ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุเพื่อให้มีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ซึ่งผู้มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภารกิจโดยตรงในการดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนไม่ว่าจะเป็นการพบปะพูดคุยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา หรือการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ การมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และเพื่อให้ชุมชนประจักษ์ในศักยภาพและพลังของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดพิจิตร ทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ ภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า “ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สาระการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตปัจจุบัน เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน” โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดพิจิตร ดำเนินงานโดยองค์กรภาคประชาชน ริเริ่มโดยภาคประชาชน เพื่อให้บริการสาธารณะแก่จังหวัดพิจิตร ดำเนินงานโดยองค์กรภาคประชาชน ริเริ่มโดยภาคประชาชน เพื่อให้บริการสาธารณะแก่ผู้สูงอายุในชุมชน ต่อมาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตรได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาจึงมีนโยบายในการส่งเสริมและผลักดันให้ผู้สูงอายุในจังหวัดพิจิตร ได้รับการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง สร้างสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน จึงจัดทำ “โครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ” ขึ้นภายใต้การดำเนินงานของ “วิทยาลัยผู้สูงอายุ” ผ่านกระบวนการอบรม ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษารูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้มากน้อยเพียงใด และโรงเรียนผู้สูงอายุจะมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างไร รวมถึงรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุมีแนวทางอย่างไร ผลที่ได้จากการวิจัยนอกจากจะทำให้ทราบถึงความต้องการของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุแล้ว ยังทราบถึงพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ และเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในพื้นที่จังหวัดพิจิตร ว่าสามารถเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นตัวอย่างให้แก่องค์กรและหน่วยงานผู้เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อน ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นพลังขับเคลื่อนสังคมต่อไปดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่มเชิงวิพากษ์ โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ได้ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามต้องการในการเรียนรู้ 4 ด้าน ได้แก่ ศึกษาความต้องการในการเรียนรู้ 4 ด้าน จำนวน 30 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น .895 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกนสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนจากประชากรที่เป็นนักเรียนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปในเครือข่ายพื้นที่การขับเคลื่อนงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) วิทยาลัยผู้สูง อายุปี 2561 จำนวนทั้งสิ้น 630 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย กลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุ ผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตร ผู้แทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิจิตรเครือข่ายพื้นที่การขับเคลื่อนงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ผู้แทนสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร

ผู้แทนชมรมผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร ผู้แทนวิทยาลัยชุมชนจังหวัดพิจิตร เพื่อสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ และการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ตอบสนองความต้องการผู้สูงอายุและแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

2. การสนทนากลุ่มเชิงวิพากษ์กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษา โรงเรียนผู้สูงอายุที่มีผลการประเมินสูงกว่า 90 คะแนน 8 แห่ง แห่งละ 1 คน รวม 8 คนและกรรมการวิทยาลัยผู้สูงอายุส่วนกลางจำนวน 1 คน เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยยกย่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากการตัวแบบ (Model) โรงเรียนผู้สูงอายุ และผลการสังเคราะห์งานวิจัยในขั้นตอนที่ 1 แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ และแนวทางที่สร้างขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร 240 คน เพศหญิงมากกว่าเพศชาย, ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 219 คน, ปริญญาตรีจำนวน 19 คน, สูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 2 คน

ระดับความคิดเห็นโดยศึกษาความต้องการในการเรียนรู้ 4 ด้าน 1) ด้านสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านอาชีพและสังคมด้านการจัดกิจกรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ด้านบริเวณโดยรอบอาคาร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4) ด้านอาคารสถานที่และพื้นที่ใช้สอย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร 240 คน เพศหญิง มากกว่าเป็นเพศชาย, ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 211 คน, ปริญญาตรีจำนวน 27 คน, สูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 2 คน ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 3 ด้าน คือ 3 กลุ่มวิชาคือ

1. วิชาชีวิต ประกอบด้วย

1.1 หมวดวิชาสังคม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการเตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุ ด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจสังคมและสุขภาพ

1.2 หมวดวิชาชีวิตและสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการดูแลสุขภาพกาย (3 อ)

1.3 หมวดวิชาสภาพแวดล้อม พบว่า มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและที่พักอาศัยในวัยผู้สูงอายุมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

1.4 หมวดวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา พบว่า มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุ

1.5 กิจกรรมนันทนาการ พบว่า มีการเข้าร่วมกิจกรรมเข้าจังหวะลีลาศ / รำไทย / บาสโลบ / อื่นๆ ดนตรี / ร้องเพลงพัฒนาทักษะในการร้อง การเล่นเกมดนตรีการนวดแผนไทย / ธรรมชาติบำบัดประโยชน์ของสมุนไพร

2. กลุ่มวิชาชีพ ประกอบด้วย หมวดวิชาเศรษฐกิจ พบว่า มีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. กลุ่มวิชาการ ประกอบด้วย

3.1 หมวดวิชาสังคม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 หมวดวิชาเศรษฐกิจ พบว่า มีการออมในวัยสูงอายุ

3.3 หมวดวิชาและสุขภาพ พบว่ามี โรคเรื้อรังและพบมากในวัยสูงอายุ

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า
ขั้นตอนที่ 1 ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เหมาะสมมีลักษณะดังนี้

1) การกำหนดนโยบายโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตร) ได้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นชื่อว่า วิทยาลัยผู้สูงอายุ จังหวัดพิจิตร

2) การวางแผนการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ได้ดำเนินการร่วมกับชมรมผู้สูงอายุในตำบลและในหมู่บ้าน เพื่อเป็นทีมงานในการบูรณาการความรู้และวิถีปฏิบัติในการที่จะจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมา ในบางพื้นที่ได้มีการเชิญผู้ที่มีความรู้ เกี่ยวกับการร่างหลักสูตร มาดำเนินการจัดทำหลักสูตร ซึ่งขั้นตอนการวางแผนการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ การจัดทำโครงการเพื่อเสนอขออนุมัติ ประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ การเตรียมหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ และการรับสมัคร ผู้สูงอายุ

3) การกำหนดโครงสร้างและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า การดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุจะทำในรูปของคณะกรรมการบริหาร โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตรร่วมกับวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น สร้างเนื้อหาและโครงสร้างของหลักสูตรวิทยาลัยผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร “วิทยาศาสตร์สุขภาพ และเศรษฐกิจชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ”

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้และกำหนดกรอบแนวคิดร่างรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นผลการตรวจสอบความเหมาะสมร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุ มาพัฒนาบูรณาการกับเนื้อหาและโครงสร้างของหลักสูตรวิทยาลัยผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร “วิทยาศาสตร์สุขภาพ และเศรษฐกิจชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ”

3. การเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตรได้อนุมัติให้จัดทำ “โครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ” โดยมีกิจกรรมที่จัดขึ้นผ่านการจัดตั้ง “วิทยาลัยผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร” ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันผ่านหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร ตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2559 องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้กำหนดแผนการดำเนินงานในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร

การเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุหรือวิทยาลัยผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตรมีการพัฒนาศักยภาพสังคมผู้สูงอายุซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันผ่านหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร ระหว่างปี 2559-2561 ดังนี้

1) โครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุมีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ “โครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ” กับ 5 องค์กร ประกอบด้วย วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตร สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร และชมรมผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร

2) กระบวนการที่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันผ่านหน่วยงานเครือข่าย

2.1) จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์/ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน

2.2) จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ครอบครัว 3 รุ่นวัย โดยมีการตรวจคัดกรองสุขภาพ และให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุรวมถึงคนในครอบครัวให้สามารถดูแลตนเองและสามารถช่วยเหลือผู้อื่นในเบื้องต้นได้

2.3) จัดให้มีกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในการจัดกิจกรรมนันทนาการของคนในพื้นที่ มีการปฏิบัติธรรม ฟังธรรม และการทำกิจกรรมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เช่น การปลูกข้าวอินทรีย์และพืชผักสวนครัว การปลูกพืชสมุนไพร และการแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ในพื้นที่

2.4) การดำเนินการเพื่อสร้างกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การส่งเสริมกลุ่มอาชีพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในสาขาต่าง ๆ เช่น ด้านเกษตร ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านสุขภาพ ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 3 ด้าน คือ 3 กลุ่มวิชาคือ 1) วิชาชีวิต พบว่า มีการใช้ชีวิตในการเตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจสังคมและ

สุขภาพ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและที่พักอาศัย, มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา, มีการเข้าร่วมกิจกรรม 2) กลุ่มวิชาชีพ พบว่าส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) กลุ่มวิชาการ พบว่ามีการอบรมในวัยสูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงใจ คำคง (2553) พบว่า 1) ผู้สูงอายุในตำบลลำสินธุ์ มีอายุเฉลี่ย 70.2 ปี ครึ่งหนึ่งมีอายุ 60-69 ปี 2) คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง 3) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตพบว่า ปัจจัยด้านอายุและสถานภาพหม้าย มีผลทางลบ ส่วนสถานภาพสมรสมีผลทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงศ์ บุญผดุง (2554) พบว่า 1) ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี และด้านสภาพร่างกายที่ดีตามลำดับ ในขณะที่ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และด้านการตัดสินใจด้วยตนเองมีระดับคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต พบว่า ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านความหวาดหวั่น อังว้าง และปัจจัยด้านความสบายใจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว มิตรสหายและเพื่อนบ้าน ด้านการรวมกลุ่มทางสังคมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการอุทิศและการได้รับการยอมรับจากชุมชน ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการดำรงชีพ และปัจจัยด้านรายรับและรายจ่าย คุณภาพชีวิต ด้านสภาพร่างกายที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการใส่ใจเรื่องสุขภาพ และปัจจัยด้านการบริโภคที่ดีและสุดท้าย ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านความเป็นอิสระทางความคิด และปัจจัยการเลือกทำในสิ่งที่ต้องการ 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสามารถนำไปทดลองใช้ และศึกษาผลการใช้กับผู้สูงอายุในท้องถิ่นในงานวิจัยระยะที่ 2 ต่อไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2555) พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยทำงาน ประกอบด้วยหลักการและกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษา 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจสภาพ ปัญหาและความต้องการ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 3) การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 4) การกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบและกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย 5) การวัดและการประเมินผล และ 6) การถอดบทเรียน โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยทำงานไปสู่การปฏิบัติ มี 4 ด้านคือ 1) ด้านการกำหนดนโยบาย 2) ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม 3) ด้านการบูรณาการสู่การจัดการศึกษา และ 4) ด้านงบประมาณซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2553) พบว่า รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 5 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) รูปแบบมหาวิทยาลัยวันทีสาม 2) รูปแบบศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน 3) รูปแบบเมืองและชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ 4) รูปแบบ

ชมรมผู้สูงอายุหรือสโมสรผู้สูงอายุ และ 5) รูปแบบการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุตามอัธยาศัย โดยแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 หลักสำคัญคือ 1) การกำหนดเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ 2) การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ 3) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้หรือสื่อการเรียนรู้ และ 4) การวิจัยและพัฒนา ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะพลัดพลั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ เซอร์เรอร์ (2557) พบว่า 1) ภัยทางสังคมเป็นปัญหาที่มีอยู่จริงและเกิดในทุกพื้นที่ โดยปัญหาเรื่องภัยด้านจิตใจเป็นปัญหาที่มีอยู่สูงกว่าภัยอื่น ๆ และภัยด้านทรัพย์สินเป็นอันดับรองลงมา โดยภัยด้านร่างกายยังพบไม่มากนัก และผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ประสบภัยทางสังคมด้านร่างกาย ด้านการถูกบังคับ ด้านการหลอกลวง ทรัพย์สิน การถูกละเลย สูงกว่าภาคอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมโดยเฉพาะในเขตเมือง ที่โครงสร้างครอบครัวและความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลอย่างสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครประสบภัยทางสังคมมากกว่าพื้นที่อื่น 2) ปัญหาภัยทางสังคมเป็นปัญหาที่ยังซ่อนอยู่ โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ทำอะไรเมื่อประสบภัยทางสังคม เพราะไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร รองลงมาคือ คิดว่าเป็นเรื่องปกติ ไม่ใช่เรื่องใหญ่ และคิดว่าคนอื่นคิดว่าคงช่วยอะไรไม่ได้ และที่ไม่ได้ขอความช่วยเหลือจากคนอื่นเพราะกลัวไม่มีคนเหลียวดู เพราะการอยู่ในภาวะพึ่งพิง การไม่มีความรู้ถึงแหล่งให้ความช่วยเหลือ และที่สำคัญการมองว่าเป็นเรื่องปกติ ไม่ใช่เรื่องใหญ่ ทำให้ปัญหาเรื่องนี้ไม่ถูกรับรู้ทางสังคม ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย คือ ให้มีองค์กรหรือมาตรการเฉพาะในเชิงคุ้มครองสิทธิและการคุ้มครองภัยทางสังคมอย่างจริงจัง และจัดสรรงบประมาณเพื่อเพิ่มโอกาสการทำงานในการสร้างหลักประกันด้านรายได้ ส่วนข้อเสนอแนะในระดับหน่วยปฏิบัติการ คือ จัดโครงการส่งเสริมค่านิยมในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของคนต่างวัย ส่งเสริมให้ชุมชนและท้องถิ่นจัดให้บริการสวัสดิการรูปแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสม และรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจและลดความเสี่ยงในเรื่องภัยสังคมแก่ผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพิน ทรัพย์แก้ว (2559) พบว่า 1. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ผ่านหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ร้อยละ 93.33 มีคุณภาพชีวิตที่ดี 2. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ผ่านหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง 4 ด้าน พบว่า 1) ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุมีความรู้ในการดูแลสุขภาพ และสามารถดูแลตนเองได้ ไม่เป็นภาระของลูกหลาน มีสุขภาพกายที่ดี สมบูรณ์ แข็งแรง การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ อาการดีขึ้น 2) ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจ มั่นใจ ความจำและสมาธิดีขึ้น 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้ได้เพื่อน รอยยิ้ม ความสบายใจและความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้รับข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ร่วมกิจกรรมนันทนาการและการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่าโครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ “โรงเรียนผู้สูงอายุ: วิทยาลัยผู้สูงอายุ” แผนกิจกรรมกิจกรรมภายในโรงเรียน 1) ให้ความรู้ด้านต่าง ๆ 2) นันทนาการ 3) ฝึกอาชีพ 4) ถ่ายทอดภูมิปัญญา 5) ศิลปวัฒนธรรม 6) สมุนไพร ธรรมชาติบำบัด กิจกรรมภายนอกโรงเรียน 1) ศาสนาประเพณี 2) ทักษะ

ศึกษา 3) อาสาสมัคร/บำเพ็ญประโยชน์ 4) เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุโดยมี คณะกรรมการดำเนินงาน 5) กลุ่ม/กรรมการ/กตึกา/กิจกรรม/กองทุนร่วมคิด จะทำอะไรจึงจะเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุร่วมทำทำ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกวัยร่วมสร้างสร้างชุมชนที่เป็นสุขด้วยมือของทุกคน เนื้อหาและโครงสร้างของหลักสูตรวิทยาลัยผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร หลักสูตร “วิทยาศาสตร์สุขภาพ และเศรษฐกิจชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ” (2561) พบว่า ความจำเป็นในการดูแลผู้สูงอายุในสังคมไทย การสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ การมีบทบาทต่อกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ การจัดการ ความเครียดและอารมณ์ ความมั่นคงแห่งชีวิตและสวัสดิการของผู้สูงอายุ เศรษฐกิจชุมชนสำหรับผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษณา คิตติ (2547) พบว่า 1) ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ (1) สภาพแวดล้อมบรรยากาศของการเรียนรู้ (2) ปัจจัยเบื้องต้นของการเรียนรู้ (3) กระบวนการเรียนรู้ และ (4) ผลผลิตของการเรียนรู้ 2) รูปแบบ การประเมินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย (1) เป้าหมายของการ ประเมิน (2) สิ่งที่มีประเมิน (3) วิธีการประเมิน และ (4) วิธีการตัดสิน ความจริงแล้วการประเมิน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของครู สิ่งที่มีประเมิน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนของครู วิธีประเมินโดยเพื่อนครู ส่วนวิธีการ ตัดสินใช้การเปรียบเทียบข้อมูลจากการประเมินกับเกณฑ์สัมภาษณ์ที่พัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3) จาก การประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการประเมินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ พบว่า (1) ครูมีพัฒนาการของการจัดการเรียนการสอนครั้งที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 (2) โดยภาพรวมครูมีทัศนคติที่ดี ส่วนการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ (3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยอมรับว่าการประเมินผลที่มีความเหมาะสม มีความเป็นไป ได้ทั้งทางด้านการปฏิบัติและด้านงบประมาณ และ (4) ผลการประเมินมีความถูกต้อง ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของวิทยา จันทรแดง (2554) พบว่า 1) นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไป ใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริม การมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน 2) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน 3) รูปแบบใหม่ที่ค้นพบคือ การบริหารจัดการ ชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยในครั้งนี้ไปสู่ข้อค้นพบ ใหม่คือ 1) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็งได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบ ความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3) แนวทางในการ สร้างชุมชนเข้มแข็งคือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชน และแนว ทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน

3. การเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า องค์การ บริหารส่วนจังหวัดพิจิตรได้อนุมัติให้จัดทำ “โครงการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ” โดยมีกิจกรรมที่จัด ขึ้นผ่านการจัดตั้ง “วิทยาลัยผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร” ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดจากการบูรณาการ ร่วมกันผ่านหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วน

จังหวัดพิจิตร สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิจิตร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร และชมรมผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตรรวมถึงวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่จะเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานในส่วนของการประชาสัมพันธ์และงานด้านวิชาการตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2559 องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้กำหนดแผนการดำเนินงานในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร (15 ศูนย์) ปัจจุบันมี 21 ศูนย์ ผลการเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจารีรัตน์ ปรงแก้ว และคณะ (2546) พบว่า หลักการบริหารนิยธรรมหรือการใช้หลักการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นประจำและต่อเนื่องนั้นเป็นการคาดหวังให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ของการประชุมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ปรับจากเดิม จากที่เคยเป็นวัฒนธรรมแห่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมแบบแนวดิ่ง และมักเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว โดยแต่เดิมชุมชนมักเข้าร่วมประชุมเพื่อมารับแจ้งข่าวสาร หรือมารับนโยบายการบริการจากสนับสนุน ปรับมาเป็นวัฒนธรรมแห่งความสัมพันธ์แบบแนวนราบทั้งฝ่ายโรงเรียนและชุมชน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกันอย่างเสมอภาค เคียงบ่าเคียงไหล่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพวงนรินทร์ คำปุก (2558) พบว่า ด้านบริบทสภาพแวดล้อมทางสังคม ความชัดเจนของวัตถุประสงค์โครงการ ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์และกิจกรรม มีมากที่สุด ด้านปัจจัยนำเข้า สถานที่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ มีการจัดการ ด้านกระบวนการ การจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล มีมากที่สุด และด้านผลผลิต ผลการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์ พบว่า ด้านบริบท การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหัวงัม มีความเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหากับสภาพแวดล้อมในพื้นที่ มีความชัดเจนของวัตถุประสงค์โครงการและนโยบาย ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับกิจกรรมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความพร้อมในการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้านปัจจัยนำเข้า วัสดุอุปกรณ์ สถานที่และเจ้าหน้าที่ บุคลากรมีความเพียงพอเหมาะสมต่อการดำเนินงาน ด้านกระบวนการ การประเมินในด้านการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การดำเนินงาน แต่การติดตามประเมินผลยังมีจุดอ่อนในกระบวนการทำงานที่ค่อนข้างขาดการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ ด้านผลผลิต ผู้เข้าร่วมโครงการ มีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตในวัยชรา ส่งผลให้มีสุขภาพกายที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “แก่อายุสง่าชราอย่างมีคุณภาพ” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรนาถ พรหมศร และศุภนิช วสุกาญจนเวช (2559) พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในผลงานนวัตกรรมทางด้านการดูแลสุขภาพซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุในเขตจังหวัดสุรินทร์ โดยมาจากแนวคิดในการต้องการพัฒนางานการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองนโยบายการดูแลสุขภาพ ภายใต้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ โดยดำเนินการตามรายละเอียด ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ และกระบวนการพัฒนานวัตกรรมและการจัดการเพื่อนำไปใช้และพัฒนา โดยการค้นหาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในพื้นที่ จากนั้นก็จัดการประชุมร่วม ออกแบบกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ และวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ กระทั่งค้นพบคุณลักษณะของนวัตกรรมกับยุทธศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพโดย

ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง มีการปรับระบบงานการดูแลจากเดิมที่เป็นการให้บริการเฉพาะในโรงพยาบาลหรือในชุมชน/หมู่บ้าน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายเดียว ปรับเป็นการดูแลในโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่มีจำนวนผู้สูงอายุมาอยู่รวมกัน ทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มป่วย เกิดผลลัพธ์และผลกระทบของนวัตกรรมกับการเพิ่มคุณภาพบริการพยาบาล การลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพของประชาชนและการพัฒนาระบบบริการสุขภาพของประเทศที่มีการดูแลสุขภาพประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้ปัจจัยเงื่อนไขของการพัฒนานวัตกรรม การมีส่วนร่วม การนำใช้ทุนทางสังคม และนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการถอดบทเรียนของศศิปพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2560) พบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นลักษณะกิจกรรมที่สถาบัน หน่วยงานหรือชุมชน จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุผ่านการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบที่ผู้สูงอายุเรียนรู้อย่างสนุกสนานรื่นเริง นักเรียนสูงอายุที่ผ่านจากโรงเรียนเกิดทักษะด้านการดูแลตนเอง ควบคุมตนเอง และการพึ่งตนเองได้ในระดับมาก นอกนั้นเป็นทักษะในการพัฒนาความสามารถทางกาย จิต สังคมปัญญา และเศรษฐกิจหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย เนื้อหาความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ร้อยละ 50 ควรรู้ ร้อยละ 30 และอยากรู้ ร้อยละ 20 ภายใต้ชั่วโมงเรียนไม่น้อยกว่า 96 ชั่วโมง ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีศักยภาพโดยมีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือคือ ควรกำหนดเป็นนโยบายเพิ่มเป็นภารกิจท้องถิ่นให้รับผิดชอบจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 (2) โดยให้ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน นอกจากนั้น การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุควรบูรณาการระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าหน่วยงานใดในชุมชนเป็นผู้จัดตั้งและบริหารจัดการ และควรพัฒนาผู้ถ่ายทอดเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาถึงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ รูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุซึ่งเป็นสวัสดิการรูปแบบหนึ่ง แต่ยังพบว่าในหลักสูตรการเรียนของ โรงเรียนบางแห่งไม่ได้มีการกล่าวถึงการสร้างเสริมคุณลักษณะของการเป็น ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพและความพร้อมเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ จึงควรที่จะ มีการเพิ่มเติมเนื้อหา รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาต่างประเทศเป็นภาษาที่สอง

2. เนื่องจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่าบางพื้นที่ยัง ไม่มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษารูปแบบนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ในการที่จะ ศึกษาข้อมูลผู้สูงอายุเบื้องต้นในท้องถิ่นของตนเอง และเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งโรงเรียน ผู้สูงอายุในโอกาสต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอด ชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ผู้สูงอายุควรมีการนำประสบการณ์ความรู้และทักษะ รวมถึงแนวทางในการ ดำเนินชีวิตของตน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สูงอายุด้วยกันเอง จะทำให้ผู้สูงอายุ มีสังคมที่มีคุณภาพ ที่ สามารถปรึกษาหารือกันได้ รวมถึงมีเพื่อนที่รับรู้ถึงปัญหาของกันและกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่ ประสบอยู่ร่วมกันได้

2. ผู้สูงอายุควรมีการถ่ายทอดมุมมองของชีวิต รวมถึงความต้องการการพัฒนา คุณภาพชีวิต แนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวญาติ และ บุคคลที่มีอายุน้อยกว่าซึ่งการถ่ายทอดลักษณะนี้เมื่อมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นก็จะทำให้ ประสบการณ์ดังกล่าว เป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนรุ่นหลังที่จะกลายเป็นผู้สูงอายุในช่วงชีวิตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา คิตติ. (2547). *การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ.

- จารีรัตน์ ปรงแก้ว และคณะ. (2546). ศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชน เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาพื้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นบุรีรัมย์ ในเขตการเคลื่อนไหวของโรงเรียนชุมชนอีสาน. (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.): มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ดวงใจ คำคง. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลลำสินธุ์ อำเภอสว่างวีรกรรม จังหวัดพัทลุง. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พวงนรินทร์ คำปุก. (2558). ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยม้อ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. (รายงานการวิจัย). ใน การประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15 (น.139-150). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- เพ็ญจันทร์ เซอร์เรอร์. (2557). การสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ. (รายงานการวิจัย). สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ยุพิน ทรัพย์แก้ว. (2559). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช. วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 9(2), 25-39.
- วรนาถ พรหมสวร และ ศุภนิช วสุกาญจนเวช. (2559). โรงเรียนผู้สูงอายุ มุมมองตามบริบทชุมชนท้องถิ่นสุรินทร์. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชชมงคลสุรินทร์วิชาการ ครั้งที่ 8” (น.115-127). สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์.
- วิทยา จันทร์แดง. (2554). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตภาคกลางตอนบน. (ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ. (2560). การถอดบทเรียนตัวอย่างที่ดีของโรงเรียนและชมรมผู้สูงอายุ ที่มีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส).
- สุทธิพงศ์ บุญแดง. (2554). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1). (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตร. (2561). หลักสูตรวิทยาลัยผู้สูงอายุจังหวัดพิจิตร. (อัดสำเนา).
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2553). ข้อเสนอการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ. (รายงานการวิจัย). กระทรวงศึกษาธิการ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2555). การศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยทำงาน. *วารสารครุศาสตร์*, 40(2), 20-34.